

Motion till riksdagen

1989/90:Sf517

av Rune Backlund m.fl. (c)

Studielön

Riksdagen beslöt våren 1988 om en rad förändringar i studiemedelssystemet. Totalbeloppet höjdes till 170% av basbeloppet. Bidragsdelen knöts till basbeloppet och fastställdes till 50% av detsamma. Förbättringarna på tilldelningssidan finansierades genom skärpta återbetalningsregler och en ny konstruktion för uppräknig av låneskulden. För statsbudgeten innebar beslutet att lånedelen lyftes ut och det numera endast är den verkliga subventionen till de studerande som redovisas. De nya reglerna trädde i kraft den 1 januari 1989.

Centerkritik

Inför riksdagsbeslutet våren 1988 ställde vi från centerpartiets sida upp fyra övergripande mål för ett reformerat studiemedelssystem:

1. Skuldbördan efter studietiden måste kraftigt lättas. Detta är enligt alla undersökningar den viktigaste åtgärden för att trygga rekryteringen till högre studier och minska den sociala snedrekryteringen.
2. Studiemedlen ska ge drägliga levnadsförhållanden under studietiden. Totalbeloppet måste höjas till en sådan nivå att en rimlig levnadsstandard garanteras under studietiden.
3. Systemet ska konstrueras så att subventionen i systemet lyfts fram. Merparten av subventionen skall läggas på en stor bidragsdel.
4. Studiemedelssystemet skall skapa så lite byråkrati som möjligt och vara enkelt och överskådligt för den enskilde.

Riksdagsbeslutet innebar att två av dessa fyra grundförutsättningar helt eller delvis tillgodosågs. Däremot löste man inte, som vi ser det, huvudproblemet i studiemedelssystemet – skuldbördan. Även med de nya beloppen kommer en normalutbildning på tre år att ge studieskulder på ca 120 000 kr. För de längre högskoleutbildningarna blir skuldbördan mellan 150 000 och 225 000 kr.

Detta förhållande i kombination med det nya inkomstrelaterade återbetalningssystemet och det sätt på vilket skulden årligen räknas upp, kommer att skapa stora problem för många studiemedelstagare. Störst problem får de grupper som har lång utbildningstid och en förhållandevis låg inkomst. Flera av dessa grupper återfinns idag inom den offentliga sektorn t.ex. bibliotekarier, socionomer, präster samt vissa personalgrupper inom vård och

skola. De kommer att få se sin studieskuld växa under 20-30 år trots att man årligen amorterar fyra procent av sin inkomst.

Vissa studiemedelstagare kommer aldrig att kunna återbetala sin skuld. Riksdagens majoritet har konstruerat en skuldfälla för den som har en studieskuld som är större än ingångslönen och där lönen utvecklas långsammare än skulduppräknigen. Detta är en uppenbarligen orimlig effekt av modellens konstruktion. Det visar också med all tydlighet vilken betydelse det samlade skuldbeloppet har i systemet. Effekter av det här slaget stimulerar definitivt inte flera till högre och längre studier och minskar inte den sociala snedrekryteringen.

Skulle man dessutom genomföra de tankegångar som inkomstskatteutredningen (RINK) presenterade i sitt betänkande blir skuldfällan en realitet för en mycket stor grupp av studiemedelstagarna. RINK:s förslag innebär att det procenttal med vilken skulden årligen räknas upp och som baseras på statens upplåningsränta skulle med anledning av de sänkta marginalskattorna i skatteomläggningen kraftigt höjas. Från centerns sida motsätter vi oss bestämt en sådan åtgärd som ytterligare förvärrar skuldbördan.

Ett exempel på att man inte fäster tillräckligt stor vikt vid skuldbördan är riksdagsmajoritetens beslut december 1989 om att kompensation på 800 kronor till stöd för skatteomläggningen lades på lånedelen.

I den nya modellen valde man att också behålla fribellopsreglerna efter mindre justeringar. Många studerande upplever dessa regler som byråkratiska och inkonsekventa. Särskilt svårt har man att förstå det förhållande som innebär att när man passerar gränsen för den "tillåtna inkomsten" per termin så reduceras i första hand bidragsdelen av de totala studiemedlen. Många har med rätta ifrågasatt varför samhället motarbetar de studerande, som genom eget arbete vill hålla nere den totala låneskulden.

Dessutom infördes ett särskilt inkomstprövat ungdomsbostadsstöd för åldersgrupperna 18-28 år som avsågs täcka en del av de studerandes bostadskostnader. Detta stöd kan inte utnyttjas av den stora grupp studerande som är över 28 år och inte har barn.

Sammantaget blir det studiemedelssystem som infördes den 1 januari 1989 genom sin konstruktion med bidragsregler, fribellopsbestämmelser och bostadsstöd ett för den studerande svåröverskådligt system med kraftiga marginaleffekter. Även återbetalningsreglerna är svåröverblickbara för den studerande.

Kritik mot systemet har inte saknats under det är de nya reglerna varit i kraft och krav har rests på en ny översyn.

Inför studielön

Som vi tidigare redovisat ger det nuvarande studiemedelssystemet negativa effekter och motverkar en ökad rekrytering till den högre utbildningen. Därmed minskas inte den sociala snedrekrytering. Som vi konstaterat har man inte löst ett av huvudproblemen, dvs den stora skuldsättningen. Man har inte lyckats åstadkomma ett för den studerande enkelt och lättöverskådligt system.

Centerpartiet anser att man kan åstadkomma ett bättre studiefinansie-

ringssystem om man inför en beskattad studielön. I vår modell skulle den studerande erhålla en studielön på 100% av basbeloppet (1990 års basbelopp+tilläggsbelopp=30 500 kr. Studielönen kompletteras med stats-garanterade lån på upp till 80% av basbeloppet (24 400 kr). Genom att studielönen blir beskattningsbar inkomst kan fribelopsreglerna avskaffas och den studerande få rätt till avdrag för litteraturkostnader och andra material-kostnader som idag är betungande för vissa utbildningar. På så sätt kan också kostnaderna mellan olika utbildningar utjämnas.

Vår studielönemodell skulle väsentligt minska studieskulderna, vilket gör det möjligt att kombinera modellen med ett inkomstrelaterat återbetalnings-system och den modell för uppräknig av studieskulden som nu gäller.

Genom kopplingen till skattesystemet och slopandet av fribelopsreglerna blir marginaleffekterna i systemet inte större än vad som gäller för motsva-rande inkomster i samhället i övrigt. En studielön öppnar också möjlighe-terna att inordna de studerande i grundtrygghetssystemen utan krångliga särlösningar t.ex. vid sjukdom.

Kostnaderna för en studielön enligt vår modell kontra dagens studieme-delssystem är svåra att exakt beräkna beroende på den långa tid under vilken systemen verkar. Det är dock klart att en studielönemodell på sikt ger lägre samhällskostnader eftersom behovet av avskrivningar på skulder minskar samt att räntesubventionen blir klart lägre på grund av den totalt mindre samlade lånesumman. Till det ska läggas de samhällsvinster som uppstår ge-nom att fler skaffar sig en längre utbildning och att effektiviteten i utbild-ningssystemet höjs.

Hemställen

Med stöd av det anförda hemställs

att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till nytt stu-diemedelssystem i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 24 januari 1990

Rune Backlund (c)

Karin Israelsson (c)

Rosa Östh (c)

Roland Larsson (c)

Kersti Johansson (c)

Ulla Tillander (c)

Göran Engström (c)

Marianne Jönsson (c)